וכולהו כתיבי באדרעיה. כל הכתובים הללו כתובים בזרוע בגית אחד שאותן של יד אין אלא בית אחד כדאמרינן במנחות (לף לד:) וכל הפרשיות כתובות בו: **משאיל בו.** מה טיבו של פלוני למה לא בא: **ירא אם (ב) פ'.** שהיה רגיל לבא אליו: **אשר הלך משכים ואין נוגה לו.** אשר עתה הלך למקום משך (ג) אשר ימנע עצמו מלהשכים לפתחי: **ואין עונה.** שיעור שיוכלו לעמוד בכר קדושה: **אלהי אברהם.** שקבע מקום לתפלתו: **בעזרו.** כדרך שהיה עוזר לאברהם: **אל יפסיע פסיעה גסה.** לפי שמראה בעצמו שעכוב בית הכנסת דומה עליו כמשוי: **נרדפה.** לשון מרודה ממש שהרודף רץ: **נפרקה.** לשמוע הדרשה: **מחליין רננן שבחא.** דלמר מר (שבת ד' קיג:) אסור לפסוע פסיעה גסה בשבת שנאמר(ד) אם תשיב משבת רגלך: **אגרא דפרקא.** עיקר קבול שכר הכריות הרגילים לשמוע דרשה מפי חכם היא שכר המרובה שהרי רובם אינם מציינים להעמיד גרסא ולומר שמועה מפי רבן לאחר זמן שיקבלו שכר לעוד: **אגרא דלא.** שבת שלפני הרגל שהכל נאספים לשמוע הלכות הרגל: **אגרא דשמעתא שבת.** שהוא יגע וטורח ומתשב לתבין טעמו של דבר: **אגרא דתעניתא דלקמא.** שנותנין לדקה לערב לפרנסת העניים (ה) שהתענו היום: **דוויי.** הרגיש קול בלשון נהי וענגמת נפש שיבוו השומעים: **מילי.** לשמת המתן בדברים: **אחורי בית הכנסת.** כל פתחי בית הכנסת היו במזרח והכי תניא בתוספתא דמגילה (פ"ג הי"ד) מעין מקדש ומשכן פניהם למערב ואחוריהם למזרח. והמתפלל אחורי בית הכנסת ואינו מחזיר פניו לבית הכנסת נראה כבורח ממי שהלבור מתפללין לפניו והא דרב הונא מוקי לה לאבית (ו) בדלא מהדר אפיה לבי כנישתא: **אלף הוא טייעא.** סומך עדבי: **דהו כר.** (ז) כדו שתי כר רשות כי האי דאמרינן בסוכה (ד' מה:) הא דעייליי בבר: **כרוס זלות.** סיפיה דקרא דלעיל: **דבריס שעומדים ברומו של עולם.** כגון תפלה שעולה למעלה: **ליון מגלערך אדם לבריות.** הוא זל בעייסיס: **לראשנו.** להיות יוסף בנו דמתרגמינן כיוסף (שמות כב) כרשיה: **עובר בחמשה קולות.** מזלזל בחמשה קולות שבירך בהן הקב"ה את ישראל: **אופן קולות דקודם מתן תורה הוו.** הנך קולות בתלתא היינו הנך דאיירי בהו לעיל וקאמר דנהלין היו ואע"פ שהקול אינו נראה זה נראה: **מביאים תודה בית ה'.** כי **אשיב את שבות** הארץ כבראשונה אמר ה': וא"ר חלבו אמר רב הונא כל אדם שיש בו יראת שמים דבריו נשמעין שנאמר (טו) סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא וגו' מאי כי זה כל האדם (ט) א"ר אלעזר אמר הקב"ה כל העולם כלו לא נברא אלא בשביל זה רבי אבא בר כהנא אמר שקול זה כנגד כל העולם כולו (י) ר' שמעון בן עזאי אומר ואמרי לה ר' שמעון בן זומא אומר כל העולם כולו לא נברא אלא לצוות לזה: וא"ר חלבו אמר רב הונא כל שיודע בחברו שהוא רגיל ליתן לו שלום יקדים לו שלום שנאמר (יז) בקש שלום ורדפהו ואם נתן לו ולא החזיר נקרא גזלן שנאמר (יח) ואתם בערתם הכרם גזלת העני בבתיכם: א"ר

לעולם (יא) ירוץ אדם (א) לדבר הלכה ואפילו בשבת שנא' (יב) אחרי ה' ילכו כאריה ישאג וגו' (יג) אנא נמי רהיטנא: אמר ר' זירא אגרא דפרקא רהטא אמר אביי אגרא דכלה דוחקא אמר רבא אגרא דשמעתא סברא אמר רב פפא אגרא דבי (יד) טמיא שתיקותא אמר מר זוטרא (טו) אגרא דתעניתא צדקתא אמר רב ששת (טז) אגרא דהספדא דלויי אמר רב אשי (יז) אגרא דבי הלולי מילי: אמר רב הונא (יח) כל המתפלל אחורי בית הכנסת נקרא רשע שנאמר (יט) סביב רשעים יתהלכון אמר אביי לא אמרן אלא דלא מהדר אפיה לבי כנישתא אבל מהדר אפיה לבי כנישתא לית לן בה ההוא גברא דקא (כ) מצלי אחורי בי כנישתא ולא מהדר אפיה לבי כנישתא חלף (כא) אליהו חזייה אידמי ליה כטייעא א"ל כדו בר קיימת קמי מרך שלף ספסרא וקטליה א"ל ההוא מרבנן לרב ביבי בר אביי ואמרי לה רב ביבי לרב נחמן בר יצחק מאי (כב) כרום זלות לבני אדם אמר ליה אלו דברים שעומדים ברומו של עולם ובני אדם מזלזלין בהן ר' יוחנן ור' אלעזר דאמרי תרוייהו כיון שנצטרך אדם לבריות פניו משתנות ככרום שנאמר כרום זלות לבני אדם מאי כרום כי אתא רב דימי אמר עוף אחד יש בכרכי הים וכרום שמו וכיון שחמה זורחת (כג) מתהפך לכמה גוונין ר' אמי ור' אסי דאמרי תרוייהו כאילו נדון בשני דינים אש ומים שנאמר (כד) הרכבת אנוש לראשנו באנו באש ובמים: ואמר רבי חלבו אמר רב הונא (כה) לעולם יהא אדם זהיר בתפלת המנחה שהרי אליהו לא נענה אלא בתפלת המנחה שנאמר (כו) ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו הנביא ויאמר וגו' (כז) עניני ה' עניני עניני שתרד אש מן השמים ועניני שלא יאמרו מעשה כשפים הם ר' יוחנן אמר אף בתפלת ערבית שנאמר (כח) תכון תפלתי קטרת לפניך משאת כפי מנחת ערב רב נחמן בר יצחק אמר אף תפלת שחרית שנאמר (כט) ה' בקר תשמע קולי בקר אערך לך ואצפה: א"ר חלבו אמר רב הונא (ל) כל הנהנה מסעודת חתן ואינו משמחו עובר בחמשה קולות שנאמר (לא) קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה קול אומרים הודו את ה' צבאות ואם משמחו מה שכרו אמר רבי יהושע בן לוי זוכה לתורה שנתנה בחמשה קולות שנאמר (לב) ויהי ביום השלישי בהיות הבקר ויהי קולות וברקים וענן כבד על ההר וקול שופר וגו' (לג) ויהי קול השופר וגו' והאלהים יעננו בקול. איני והא כתיב (לד) וכל העם רואים את הקולת אותן קולות דקודם מתן תורה הוו רבי אבהו אמר כאילו הקריב תודה שנאמר (לה) מביאים תודה בית ה' רב נחמן בר יצחק אמר כאילו בנה אחת מחורבות ירושלים שנאמר (לו) כי אשיב את שבות הארץ כבראשונה אמר ה': וא"ר חלבו אמר רב הונא כל אדם שיש בו יראת שמים דבריו נשמעין שנאמר (לז) סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא וגו' מאי כי זה כל האדם (לח) א"ר אלעזר אמר הקב"ה כל העולם כלו לא נברא אלא בשביל זה רבי אבא בר כהנא אמר שקול זה כנגד כל העולם כולו (לט) ר' שמעון בן עזאי אומר ואמרי לה ר' שמעון בן זומא אומר כל העולם כולו לא נברא אלא לצוות לזה: וא"ר חלבו אמר רב הונא כל שיודע בחברו שהוא רגיל ליתן לו שלום יקדים לו שלום שנאמר (מ) בקש שלום ורדפהו ואם נתן לו ולא החזיר נקרא גזלן שנאמר (מא) ואתם בערתם הכרם גזלת העני בבתיכם: א"ר

ונעגע

אף בתפלה של ערבית שנאמר תכון תפלתי קטורת לפניך משאת כפי מנחת ערב. הילכך צריך להיות רגיל בכולם.

עין משפט נר מצוה

כב א מיי' פ"ב מהלכות תפלה הלכה ו סמג עשין יט טוש"ע או"ח סי' ס סעיף יט [וסי' נח סעיף ד:]:

כג ב ג מיי' פ"ח שם הלכה ג ופכ"ד מהל' שבת הלכה ה סמג עשין יב יט טוש"ע או"ח סי' ס' ס סעיף יב וסי' שז סעיף ו [וכ"ב אלפס כתן ובפכת פרק טון]:

ד [מיי' פ"ט מהל' תענית עניים הל' ד טוש"ע יו"ד סי' רנו סעי' ג:]:

כד ה [סמ"ג עשין יב] טור וסו"ע יו"ד סי' שמ סעיף ו:

ו [טוש"ע אה"ע סי' סה סעי' ג:]:

כה ז מיי' פ"ב מהלכות תפלה הלכה ו סמג עשין יט טוש"ע או"ח סימן ל סעיף ז:

כו ח טור או"ח סי' רלב:

תורה אור השלם

1. מִי בָכֶם יְרֵא יְיָ שֹׁמֵעַ בְּקוֹל עַבְדּוֹ אֲשֶׁר הָלַךְ חֲשֵׁכִים וְאֵין נֹגַהּ לוֹ יִבְטַח בְּשֵׁם יְיָ וְיִשָּׁעֵן בֵּאלֹהָיו:
ישעיהו נ י
2. מְדוּעַ בָּאתִי וְאֵין אִישׁ קָרָאתִי וְאֵין עוֹנֶה הֲקָצוֹר קָצְרָה יָדִי מִפִּדּוּת וְאִם אֵין בִּי כֹחַ לְהַצִּיל הֵן בְּגַעֲרָתִי אַחֲרִיב יָם אָשִׂים נְהָרוֹת מִדְבָּר תִּבְאַשׁ דְּגָתָם מֵאֵין מַיִם וְתָמֹת בַּצִּמָּא:
ישעיהו נ ב
3. וַיִּשְׁבָּם אַבְרָהָם בַּבֹּקֶר אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר עָמַד שָׁם אֶת פְּנֵי יְיָ: בראשית יט כז
4. וַיַּעֲמֹד פִּינְחָס וַיְפַלֵּל וַתֵּעָצַר הַמַּגֵּפָה:
תהלים קו ל
5. וְנִדְעָה נִרְדְּפָה לָדַעַת אֶת יְיָ כְּשַׁחַר נָכוֹן מוֹצָאוֹ וְיָבוֹא כַגֶּשֶׁם לָנוּ כְּמַלְקוֹשׁ יוֹרֶה אָרֶץ: הושע ו ג
6. אַחֲרֵי יְיָ יֵלֵכוּ כְּאַרְיֵה יִשְׁאָג כִּי הוּא יִשְׁאַג וְיָחֲרְדוּ בָנִים מִיָּם: הושע יא י
7. סָבִיב רְשָׁעִים יִתְהַלָּכוּן כְּרֹם זְלוּת לִבְנֵי אָדָם:
תהלים יב ט
8. הִרְכַּבְתָּ אֱנוֹשׁ לְרֹאשֵׁנוּ בָּאנוּ בְאֵשׁ וּבַמָּיִם וְהוֹצִיאָנוּ לָרְוָיָה: תהלים סו יב
9. וַיְהִי בְּעֲלוֹת הַמִּנְחָה וַיִּגַּשׁ אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא וַיֹּאמַר יְיָ אֱלֹהֵי אַבְרָהָם יִצְחָק וְיִשְׂרָאֵל הַיּוֹם יִוָּדַע כִּי אַתָּה אֱלֹהִים בְּיִשְׂרָאֵל וְאָנִי עַבְדֶּךָ וּבִדְבָרְךָ עָשִׂיתִי אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה: עֲנֵנִי יְיָ עֲנֵנִי וְיֵדְעוּ הָעָם הַזֶּה כִּי אַתָּה יְיָ הָאֱלֹהִים וְאַתָּה הֵסַבְתָּ אֶת לְבָבָם אָחֹרַנִּית:
מלכים א יח לו-לז
10. תִּכּוֹן תְּפִלָּתִי קְטֹרֶת לְפָנֶיךָ מַשְׂאַת כַּפַּי מִנְחַת עָרֶב: תהלים קמא ב
11. יְיָ בֹּקֶר תִּשְׁמַע קוֹלִי בֹּקֶר אֶעֱרָךְ לְךָ וַאֲצַפֶּה:
תהלים ה ד
12. קוֹל שָׂשׂוֹן וְקוֹל שִׂמְחָה קוֹל חָתָן וְקוֹל כַּלָּה קוֹל אֹמְרִים הוֹדוּ אֶת יְיָ צְבָאוֹת כִּי טוֹב יְיָ כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ מְבִאִים תּוֹדָה בֵּית יְיָ כִּי אָשִׁיב אֶת שְׁבוּת הָאָרֶץ כְּבָרִאשֹׁנָה אָמַר יְיָ:
ירמיהו לג יא
13. וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בִּהְיֹת הַבֹּקֶר וַיְהִי קֹלֹת וּבְרָקִים וְעָנָן כָּבֵד עַל הָהָר וְקֹל שֹׁפָר חָזָק מְאֹד וַיֶּחֱרַד כָּל הָעָם אֲשֶׁר בַּמַּחֲנֶה:
שמות יט טז
14. וַיְהִי קוֹל הַשּׁוֹפָר הוֹלֵךְ וָחָזֵק מְאֹד מֹשֶׁה יְדַבֵּר וְהָאֱלֹהִים יַעֲנֶנּוּ בְקוֹל: שמות יט יט 15. וְכָל הָעָם רֹאִים אֶת הַקּוֹלֹת וְאֶת הַלַּפִּידִים וְאֶת קוֹל הַשּׁוֹפָר וְהָהָר עָשֵׁן וַיַּרְא הָעָם וַיָּנֻעוּ וַיַּעַמְדוּ מֵרָחֹק: שמות כ יד 16. סוֹף דָּבָר הַכֹּל נִשְׁמָע אֶת הָאֱלֹהִים יְרָא וְאֶת מִצְוֹתָיו שְׁמֹר כִּי זֶה כָּל הָאָדָם: קהלת יב יג 17. סוּר מֵרָע וַעֲשֵׂה טוֹב בַּקֵּשׁ שָׁלוֹם וְרָדְפֵהוּ: תהלים לד טו 18. יְיָ בְּמִשְׁפָּט יָבוֹא עִם זִקְנֵי עַמּוֹ וְשָׂרָיו וְאַתֶּם בִּעַרְתֶּם הַכֶּרֶם גְּזֵלַת הָעָנִי בְּבָתֵּיכֶם: ישעיהו ג יד

מסורת הש"ס

ב) מיי' לקמן ז:, ג) לקמן מז:, ג) ר"ש ל ומתמר, ד) בית אכל ור"ל בית עלמות של מתים [ע"ל דף נג. רש"י ד"ה מוכא טמיא], ה) [ע' תוס' עירובין יז: ד"ה ולא אמורין], ו) ס"ל הכוא טייעא מזייה ס"ל כדו [ני' הערוך כדוכר], ז) בס"ל זוכתא עליו, ח) [לקמן נ:], ט) [שבת ל:], י) [בשבת שם אינם שמעון בן עזאי ועי' כרטעורה רפ"ד לתלות ורכ"ש קדושין מט: ד"ה בן עזאי], כ) [ע"ש נמ:], ל) [ע' סנהדרין דף לה. וכרש"י שם], מ) בשתי לשויות כ"כ ברש"י בשין יעקב.

הגהות הב"ח

(א) גמ' ואם לדבר מצוה: (ב) שם שנאמר ובדעה גרדפה: (ג) שם אמעת קא מהלילין רבנן: (ד) שם כאמיה ישאג כי הוא ישאג ויחרדו בנים מים אגא מני הישעיה: (ה) רש"י ד"ה יגע ה' כל"ל ותיבא אגא נמתק: (ו) ד"ה אמר מלך הלך וכו' תקן ומצע עצמו מלהשכים אמוני וכו' מוקים לה אביי כל"ל ותות למ"ד נמתק:

גליון הש"ס

גמ' מיד הוא בוקם בו: עי' בזוה"ק פרשת תרומה (ד' קל"ח ע"א) ועי' בתשובת רשב"א סי' ר': שם כל הנהנה מסעודת חתן בו'. מג"א סימן קנ"ו:

הגהות הגר"א

[א] גמ' לדבר הלכה: ב"ב נ' הרי"ף והכלו"ם מלוה:

לעזי רש"י

שלוו"ץ [שולו"ץ]. חבורת אנשים.

מוסף רש"י

יבטח בשם ה'. היה לו לנטות כי שלפפיק לו לרכיו ומוזמיתו אשר מעע כשביל מלגלגו (רש"י כתי"ן). **שלא יאמרו מעשה כשפים הם.** על ידי כשפים הנמתי אלא **הלא הזאת** (לקמן מ:).

רבינו חננאל

במשה רבינו שראה קשר של תפילין ושל תפילין, עליה אמר ר' יצחק רמז לזה הדבר מן הכתוב מגין, ואו' נשבע ה' בימינו. וכענין הזה חזיון הנבואה, הנביא ישב ער וראוה בלבו חזון הנבואה כמו ראיית הישן חלום, ומקרא מלא כתיב אם יהיה נביאיכם ה' במראה אליו אתודע בחלום אדבר בו. פי' בתמיהה, וכי במראה עין אליו אתודע כאלו בחלום, כן אני מתראה לו ומדבר עמו. ועל אותן התפילין שנראו למשה מתוך הכבוד, חקרו רבותינו ז"ל מה היה כתוב בהן, ומפרשי ומי כעמך ישראל גוי גוי גדול,

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ה. וגשל, © כל הזכויות שמורות

ונענע לי בראשו. כמודה בברכתי ועונה אמן: **דעת כהמתו לא הוה ידע.** במסכת ע"ז מפרש לה בפ"ק(ט): **מאי קרא.** דלפי הוי כרגע דכתיב כי רגע באפו חיים ברצונו: **בתלת שעי קמייתא.** בתחלת מלך בו. תוס' ד"ה: **לא נאמר אלא תפילתי.** דלא הוי כרגע דכתיב את הבריות: **מרדוס אחת.** לשון רדוי והכנעה אמרדס שם על לבו מתלוי: **ורדפה את מאהביה וגו'.** וכשמתרחה שתין עוחר תשים על לבה לאמר אשובה אל אישי הראשון: **תחת גערה במדין.** תחת גערה בדאדס מנין טובה מהכות כסיל מאה. תחת הטעם למעלה תחת התי"ו ולא כמו אל תירא ואל תקח (דברים ז)

שאלמלי כעסתי לא נשתייר וכו'. ואם תאמר מה היה יכול לומר בשעת רגע. יש לומר[א] כלא[א]. אי נמי מאחר שהיה מתחיל קללתו בתוחה שעה היה מזיק אפילו לאחר כן[ב]: **ההוא** צדוקי[ג] דהוה **בשבבותיה דרב"ל כו' לאו אורח ארעא.** אף על גב דהצדוקים[ג] וכו' מורידין ולא מעלין[ד] היינו בידי אדם אבל בידי שמים לאו אורח ארעא[ד] להעניש ולהטריחם[ג] ולהורגם בידי שמים אבל בדרך בני אדם[ד]. ואי גרסינן הכא עובד כוכבים ניחא דקאמר התם העובד כוכבים ורועי בהמה דקה לא מעלין ולא מורידין[ה]: לא

מסורת הש"ס

א) [נקמן מה: כתובות פ:. בבא קמא צט:] ב"מ כד: ל:]. ב) מגילה דף טו:, ג) ע"ז ד. כל הענין, ד) יש נוסחים שמנה רבות ויותר נכון לממוק הרבות אבל ונבנוס שמוגת אלפים שמונה מאות וס"מ שמסוון נגד פסוקי תורה, ה) ס"מ אפין, ו) סנהדרין קה:, ז) [נ"מ טו:], ח) [נ"מ מוס' מתוות מט. מל"ה אלו ומ"ו לו: ד"ה דמתי], ט) סנהדרין מז:, י) מגמות דף לב:, יא) [דף ד:], יב) [שמות נב:], יג) [שמות נג:], יד) [שמות נד:], טו) [דף ו.], טז) [ע"ז מו:], יז) [ועי"ש מוס' ע"ז ד: ד"ה ש"מ נאו מו], יח) [ע"ז ד:].

ונפל לו. שהרי לסוף שאלתו המיב[ו] גם את הדבר הזה אשר דברת אעשה: **להודיעו דרכיו.** מנהג מדת משפטיו כגון מפני מה לדיק ורוע לו רשע ורע לו לדיק ורע לו רשע וטוב לו: **אם אשר אחון.** את אשר יכמרו רחמי עליו לעשה ואע"פ שאינו כלה[ד]: **כשרליפו.** בסנה: **לא רליפ.** שגא[ה] ויסתר משה פניו: **ופיגא.** דר' יהושע בן קרחה שמעניש על כך אדרבי שמואל שאמר קבל שכר על זה[ז]: **לקלסתר פנים.** כי קרן עור פניו[ח]: **ומעוה ה' ינע.** זה מלאה אחוריס כך שנוי: בספרי (פ' בהעלותך): **קשר של תפילין.** מאחוריו הוא ומלרי לעילא[ט] דהקב"ה מניח תפילין: אדני

ונענע לי בראשו. כמודה בברכתי ועונה אמן: **דעת כהמתו לא הוה ידע.** במסכת ע"ז מפרש לה בפ"ק(ט): **מאי קרא.** דלפי הוי כרגע דכתיב כי רגע באפו חיים ברצונו: **בתלת שעי קמייתא.** בתחלת מלך בו. תוס' ד"ה: **לא נאמר אלא תפילתי.** גם זה פירושו כענין שפירשנו למעלה שנראה לו למשה רבינו ע"ה מתוך הכבוד כענין שאמר הודיעיני נא את דרכיך. ואמרו רבותינו ז"ל בקבלה שבידם שזה שנא' לו וקראתי בשם ה' לפניך. נראה לו למשה רבע"ה מתוך כבודו של הקב"ה כדמות שליח ציבור מעוטף שיורד לפני התיבה, שנאמר ויעבור ה' על פניו ויקרא אותו הכבוד י"י י"י אל רחום וחנון וכו' נוצר חסד לאלפים וכו'. מיד וימהר משה ויקוד ארצה וישתחו וקרא ה' ה', אותה שעה למד סדר התפלה כאשר הראהו מן השמים, זו תפלת התענית שהראהו לו למשה רבינו מן השמים כדי שהתפלל בה השרוי בדוחק. ועוד אותה שעה שמע תפלה אחרת קול מלפני הכבוד אומר, **יהי רצון מלפני שיכבשו רחמי את כעסי ויתגוללו** על מדותי ואתנהג עם בני במדת רחמים ואכנס להם לפנים משורת הדין. והבין משה רבינו שכך ראוי לבקש מלפני השכינה. וכך היו הדברים בידם הלכה למשה מסיני, הלא תראה כיון **שראה** ר' שמעאל כה"ג בבית קה"ק כבוד אכתריאל יה' צבאות יושב על כסא הם ונשא בראייה הלב בבית הקדשים כאשר ראה ישעיה ומיכיהו, ושמע קול מלפני הכבוד, ישמעאל **בני ברכני.** פ' ברכה זו היא שבח והלל, כדכתיב ברכו ה' מלאכיו, וכשם שאנו אומרים תמיד ברוך כבוד ה' ממקומו. וכיון שנתן ברכת השבח לפני הכבוד, התפלל אותה תפלה שהיתה בידם קבלה הלכה למשה מסיני ששמע אותה כאשר אמרנו, ופתח ואמר יהי רצון מלפניך שיכבשו רחמיך ויעלו על מדותיך וכו'. ויש אומרים אכתריאל מלאך הוא. ואנו לא קבלנו אלא הכבוד הוא. ואנו מוסיפים פירוש דברים שפרשנו, כי בכל התלמוד אין אומרים מנין אלא [כ]שהקדימו אותו הדבר ודברו בו, ואומרים ראיה לדברים הללו מנין, לפיכך אמרנו זה שאמרו בכאן מנין שהקב"ה מניח תפילין אהתם קאי כענין שנאמר וראית את אחורי, מלמד שהראהו הקב"ה למשה כבוד ועליו תפילין ללמד למשה קשר של תפילין ושי"ן של תפילין, ועליו אמרו מנין רמז מן הכתוב שכבוד הקב"ה בתפילין, ופירשו מדבכתיב נשבע ה' כימינו ובזרוע עזו, שמע מינה כי עוז האמור בכמה מקומות כתיב זרוע ה'. וכן זה שאמרנו מנין שהקב"ה מתפלל אהתם קאי, בר"ה פ"ק במה דברים וקראתי בשם ה' לפניך דעבור ה' על פניו ויקרא אמר ר' יוחנן אלמלא מקרא כתוב א' אפשר לאומרו, מלמד שכבוד של הקב"ה נתעסק בשליח צבור והראהו למשה סדור התפילה, ואמר לו כל זמן שחוטאים ישראל יעשו לפני [סדר] הזה ואני מוחל להם, ויקרא ה' אני הוא קודם שיחטא וכו' ואמרו רמז לזה מן התורה מנין, ופירש ר' יוחנן בעצמו משום ר' יוסי דרו רבו רמז מאי מדכתיב ושמחתים בבית תפילתי. וכענין הזה פי' דברי רבותינו ז"ל. **צדיק וטוב לו צדיק וגמור וכו'.** הא דאוקימנא שהודיעו דרכיו צדיק וטוב לו צדיק וגמור צדיק ורע לו צדיק שאינו גמור. וקיימא לן בר מהני תלת בני חיי ומזוני, דרסינן בסוף משקין אמר רבא בני חיי ומזוני לאו בזוטתא תליא מילתא, דהא רבה ורב חסדא תרוויהו צדיקי נינהו, ורבה חיה ארבעין ורב חסדא חיה ש"ב שנין, בר רבה שתין תכלי בר רב חסדא שתין הלולי, בר רבה נחמא דשערי לאינשי, בר רב חסדא נחמא דשערי לכלבי. ור' מאיר פליג בה דאמר שתים נתנו לו ואחת לא נתנו לו, אלא דאמרי אמר ר' יוחנן אמר אמר אחון ורחמתי את אשר ארחם אף על פי שאינו הגון. וכוותיה שמעתא סלקא, דכתיב מדוע דרך רשעים צלחה מכלל דלא ידע. **והסירותי את כפי וכו'.** הענין שאמרו מלמד שהראהו הקב"ה למשה קשר של תפילין, וכל זה במראית העין כדמיון ש"ע העובר לפני התיבה כדי ללמדו למשה רבינו. ואידך פירושא שאמרו באגדתא על האי קרא בדבר ה' שמים נעשו וגו', מלמד שכל דבור ודבור שיוצא מלפני הקב"ה נברא בו מלאן, וכן כאן כשהיה הדבור עם משה רבינו בפסוק [נ"א: בפרשת] ויעבור, נברא מדברו של הקב"ה מלאך מעוטף כשליח צבור כדי ללמד למשה במראית העין סדר סליחה.

מאימתי פרק ראשון ברכות ז.

ונענע לי בראשו. כמודה בברכתי ועונה אמן: **דעת כהמתו לא הוה ידע.** במסכת ע"ז מפרש לה בפ"ק(ט): **מאי קרא.** דלפי הוי כרגע דכתיב כי רגע באפו חיים ברצונו: **בתלת שעי קמייתא.** בתחלת מלך בו. תוס' ד"ה: **לא נאמר אלא תפילתי.** דלפי הוי כרגע דכתיב את הבריות: **מרדוס אחת.** לשון רדוי והכנעה אמרדס שם על לבו מתלוי: **ורדפה את מאהביה וגו'.** וכשמתרחה שתין עוחר תשים על לבה לאמר אשובה אל אישי הראשון: **תחת גערה במדין.** תחת גערה בדאדס מנין טובה מהכות כסיל מאה. תחת הטעם למעלה תחת התי"ו ולא כמו אל תירא ואל תקח (דברים ז)

שאלמלי כעסתי לא נשתייר וכו'. ואם תאמר מה היה יכול לומר בשעת רגע. יש לומר[א] כלא[א]. אי נמי מאחר שהיה מתחיל קללתו בתוחה שעה היה מזיק אפילו לאחר כן[ב]: **ההוא** צדוקי[ג] דהוה **בשבבותיה דרב"ל כו' לאו אורח ארעא.** אף על גב דהצדוקים[ג] וכו' מורידין ולא מעלין[ד] היינו בידי אדם אבל בידי שמים לאו אורח ארעא[ד] להעניש ולהטריחם[ג] ולהורגם בידי שמים אבל בדרך בני אדם[ד]. ואי גרסינן הכא עובד כוכבים ניחא דקאמר התם העובד כוכבים ורועי בהמה דקה לא מעלין ולא מורידין[ה]: לא

ונפל לו. שהרי לסוף שאלתו המיב[ו] גם את הדבר הזה אשר דברת אעשה: **להודיעו דרכיו.** מנהג מדת משפטיו כגון מפני מה לדיק ורוע לו רשע ורע לו לדיק ורע לו רשע וטוב לו: **אם אשר אחון.** את אשר יכמרו רחמי עליו לעשה ואע"פ שאינו כלה[ד]: **כשרליפו.** בסנה: **לא רליפ.** שגא[ה] ויסתר משה פניו: **ופיגא.** דר' יהושע בן קרחה שמעניש על כך אדרבי שמואל שאמר קבל שכר על זה[ז]: **לקלסתר פנים.** כי קרן עור פניו[ח]: **ומעוה ה' ינע.** זה מלאה אחוריס כך שנוי: בספרי (פ' בהעלותך): **קשר של תפילין.** מאחוריו הוא ומלרי לעילא[ט] דהקב"ה מניח תפילין: אדני

מבלעם הרשע דכתיב ביה[4] ויודע דעת עליון[ו] השתא דעת בהמתו לא הוה ידע דעת עליון הוה ידע אלא מלמד שהיה יודע לכוון אותה שעה שהקב"ה כועס בה והיינו דאמר להו נביא לישראל[5] עמי זכר נא מה יעץ בלק מלך מואב וגו' מאי למען דעת צדקות ה' א"ר אלעזר אמר להם הקב"ה לישראל דעו כמה צדקות עשיתי עמכם שלא כעסתי בימי בלעם הרשע שאלמלי כעסתי לא נשתייר משונאיהם של ישראל שריד ופליט והיינו דקא"ל בלעם לבלק[6] מה אקב לא קבה אל ומה אועם לא זעם ה' מלמד שכל אותן הימים לא זעם. וכמה זעמו רגע וכמה רגע א"ר אבין ואיתימא רבי אבינא רגע כמימריה. ומנא לן דרגע רתח שנא'[7] כי רגע באפו חיים ברצונו ואב"א מהכא[8] חבי כמעט רגע עד יעבור זעם ואימת רתח אמר אביי בהנך תלת שעי קמייתא כי חיורא כרבלתא דתרנגולא וקאי אחד כרעא כל שעתא ושעתא נמי קאי הכי כל שעתא אית ביה שורייקי סומקי בההיא שעתא לית ביה שורייקי סומקי. ההוא צדוקי דהוה בשבבותיה דר' יהושע בן לוי הוה קא מצער ליה טובא בקראי יומא חד שקל תרנגולא ואוקמיה בין כרעי' דערסא ועיין ביה סבר כי מטא ההיא שעתא אלטייה כי מטא ההיא שעתא ניים אמר ש"מ לאו אורח ארעא למעבד הכי[9] ורחמיו על כל מעשיו כתיב וכתיב[10] גם ענוש לצדיק לא טוב תנא אמר ש"מ מאיר בשעה שהחמה זורחת וכל מלכי מזרח ומערב מניחים כתריהם בראשיהם ומשתחוים לחמה מיד כועס הקב"ה: וא"ר יוחנן משום רבי יוסי טובה מרדות אחת בלבו של אדם יותר מכמה מלקיות שנא' **ורדפה את מאהביה** וגו' ואמרה אלכה ואשובה אל אישי הראשון כי טוב לי אז מעתה וריש לקיש אמר יותר ממאה מלקיות שנאמר[12] תחת גערה במבין מהכות כסיל מאה: וא"ר יוחנן משום ר' יוסי שלשה דברים בקש משה מלפני הקב"ה ונתן לו בקש שתשרה שכינה על ישראל ונתן לו שנאמר[13] הלוא בלכתך עמנו[ז] בקש שלא תשרה שכינה על עובדי כוכבים ונתן לו שנאמר[13] ונפלינו אני ועמך בקש להודיעו דרכיו של הקב"ה ונתן לו שנא'[14] הודיעני נא את דרכיך אמר לפניו רבש"ע מפני מה יש צדיק וטוב לו ויש צדיק ורע לו יש רשע וטוב לו ויש רשע ורע לו אמר לו משה צדיק וטוב לו צדיק בן צדיק צדיק ורע לו צדיק בן רשע רשע וטוב לו רשע בן צדיק רשע ורע לו רשע בן רשע: אמר מר צדיק וטוב לו צדיק בן צדיק צדיק ורע לו צדיק בן רשע איני והא כתיב[15] פקד עון אבות על בנים וכתיב[16] ובנים לא יומתו על אבות ורמינן[ט] קראי אהדדי ומשנינן לא קשיא הא כשאוחזין מעשה אבותיהם בידיהם הא כשאין אוחזין מעשה אבותיהם בידיהם אלא הכי קא"ל צדיק וטוב לו צדיק גמור צדיק ורע לו צדיק שאינו גמור ורע לו רשע שאינו גמור רשע ורע לו רשע גמור ופליגא דר' מאיר דא"ר שתים נתנו לו ואחת לא נתנו לו שנא'[17] וחנתי את אשר אחון אע"פ שאינו הגון ורחמתי את אשר ארחם אע"פ שאינו הגון[18] ויאמר לא תוכל לראות את פני תנא משמיה דר' יהושע בן קרחה כך א"ל הקב"ה למשה כשרציתי לא רצית עכשיו שאתה רוצה איני רוצה ופליגא דר' שמואל בר נחמני א"ר יונתן דא"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן בשכר שלש זכה לשלש בשכר[19] ויסתר משה פניו זכה לקלסתר פנים בשכר כי ירא זכה[20] לוייראו מגשת אליו בשכר מהביט זכה[21] לותמונת ה' יביט: [22] והסירתי את כפי וראית את אחרי[ו] אמר רב חנא בר ביזנא א"ר שמעון חסידא מלמד שהראה הקב"ה למשה קשר של תפילין: וא"ר יוחנן משום ר' יוסי[ב] כל דבור ודבור שיצא מפי הקב"ה לטובה אפי' על תנאי לא חזר בו מנא לן ממשה רבינו שנא'[23] הרף ממני ואשמידם וגו' ואעשה אותך לגוי עצום אע"ג דבעא משה רחמי עלה דמלתא ובטלה אפ"ה אוקמה בזרעיה שנא'[24] בני משה גרשום ואליעזר ויהיו בני אליעזר רחביה הראש וגו' ובני רחביה רבו למעלה וגו' ותני רב יוסף למעלה מששים רבוא אתיא רביה רביה כתיב הכא רבו למעלה וכתיב התם[25] ובני ישראל פרו וישרצו וירבו: **א"ר**

אשר ארחם: שמות לג יט 18. ויאמר לא תוכל לראת את פני כי לא יראני האדם וחי: שמות לג כ אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב ויסתר משה פניו כי ירא מהביט אל האלהים: שמות ג ו את משה והנה קרן עור פניו ויראו מגשת אליו: שמות לד ל 21. פה אל פה אדבר בו ומראה ולא בחידות ותמונת ה' יביט ומדוע לא יראתם לדבר בעבדי במשה: במדבר יב ח 22. והסרתי את כפי וראית את אחרי ופני לא יראו: שמות לג כג 23. הרף ממני ואשמידם ואמחה את שמם מתחת השמים ואעשה אותך לגוי עצום ורב ממנו: דברים ט יד 24. בני משה גרשום ואליעזר: ויהיו בני אליעזר רחביה הראש ולא היה לאליעזר בנים ובני רחביה רבו למעלה: דברי הימים א כג טו-יז 25. ובני ישראל פרו וישרצו ויעצמו במאד מאד ותמלא הארץ אתם: שמות א ז

מסורת הש"ס

א) [נקמן מה: כתובות פ:. בבא קמא צט:] ב"מ כד: ל:]. ב) מגילה דף טו:, ג) ע"ז ד. כל הענין, ד) יש נוסחים שמנה רבות ויותר נכון לממוק הרבות אבל ונבנוס שמוגת אלפים שמונה מאות וס"מ שמסוון נגד פסוקי תורה, ה) ס"מ אפין, ו) סנהדרין קה:, ז) [נ"מ טו:], ח) [נ"מ מוס' מתוות מט. מל"ה אלו ומ"ו לו: ד"ה דמתי], ט) סנהדרין מז:, י) מגמות דף לב:, יא) [דף ד:], יב) [שמות נב:], יג) [שמות נג:], יד) [שמות נד:], טו) [דף ו.], טז) [ע"ז מו:], יז) [ועי"ש מוס' ע"ז ד: ד"ה ש"מ נאו מו], יח) [ע"ז ד:].

הגהות הב"ח

(א) גמ' משום ר' יוסי בן דמרא מנין שהקב"ה: (ב) שם דלמו וקמ"ל נ"כ ס"מ מאי קמ"ל:

לעזי רש"י

טיי"ש. נקודות.

מוסף רש"י

כי רגע באפו. אלמא דרגע הוי אפו (ע"ז ד:). **בתלת שעי קמייתא.** בשעת חרון (שם). שוריייקי. עקי"ש לשון לבן: מוטון מוטון, ולשון שמעאל קוזין למוטו סוריליק (שם). **לאו אורח ארעא.** לכיון שעת זעמו (שם). **ונפלינו אני ועמך.** ונכלנו בלכתך עמנו מכל הפומות (ב"ב סו:). **כשאוחזין מעשה אבותיהם בידיהם.** ועקרינן מהן עונותיהן ושון פמוחיהם (סנהדרין כז:). **קשר של תפילין.** מלמוחי העורף, והקב"ה מניח תפילין כלמטה לעיל (ו.) דמשום תפילין אל ולמה יהלו העכו"ם כדכתיב ויהלו ממך (מנחות לה:).

מוסף תוספות

א. שהיה יכול לומר כלם. תוס' הגמ"ש. והקב"ה הפכו ואמר מלך כדכתיב [במדבר כג] תורגם מלך בו. תוס' ד: ד"ה רגע ב. שאין צריך רק להתחיל קללתו באותו רגע. שם. ג. לתטרחת שמים. תוס' ד"י מילגלמן. ד. [ון]לא היה לו לדחוק בידי שמים ולהענישו מי שאינם רוצים להענישו. תוס' ע"ז שם ד"ה שמע.

רבינו חננאל

א"ר יוחנן משום ר' יוסי מנין שהקב"ה מתפלל שנאמר **ושישמחתים בבית תפילתי תפלתם לא נאמר אלא תפילתי.** גם זה פירושו כענין שפירשנו למעלה שנראה לו למשה רבינו ע"ה מתוך הכבוד כענין שאמר הודיעיני נא את דרכיך. ואמרו רבותינו ז"ל בקבלה שבידם שזה שנא' לו וקראתי בשם ה' לפניך. נראה לו למשה רבע"ה מתוך כבודו של הקב"ה כדמות שליח ציבור מעוטף שיורד לפני התיבה, שנאמר ויעבור ה' על פניו ויקרא אותו הכבוד י"י י"י אל רחום וחנון וכו' נוצר חסד לאלפים וכו'. מיד וימהר משה ויקוד ארצה וישתחו וקרא ה' ה', אותה שעה למד סדר התפלה כאשר הראהו מן השמים, זו תפלת התענית שהראהו לו למשה רבינו מן השמים כדי שהתפלל בה השרוי בדוחק. ועוד אותה שעה שמע תפלה אחרת קול מלפני הכבוד אומר, **יהי רצון מלפני שיכבשו רחמי את כעסי ויתגוללו** על מדותי ואתנהג עם בני במדת רחמים ואכנס להם לפנים משורת הדין. תניא א"ר ישמעאל בן אלישע פעם אחת נכנסתי להקטיר קטורת לפני ולפנים וראיתי אכתריאל יה' צבאות שהוא יושב על כסא רם ונשא ואמר לי ישמעאל בני ברכני אמרתי לו יה"ר מלפניך שיכבשו רחמיך את כעסך ויגולו רחמיך על מדותיך ותתנהג עם בניך במדת הרחמים ותכנס להם לפנים משורת הדין ונענע לי בראשו (ט) וקמ"ל[3] שלא תהא ברכת הדיוט קלה בעיניך: וא"ר יוחנן משום ר' יוסי מנין אשאין מרצין לו לאדם בשעת כעסו דכתיב[2] פני ילכו והנחותי לך אמר לו הקב"ה למשה המתן לי עד שיעברו פנים של זעם ואניח לך ומי איכא רתחא קמיה דקודשא בריך הוא אין[3] דתניא[3] ואל זועם בכל יום וכמה זעמו רגע וכמה רגע אחד[7] מחמשת רבוא ושמונת אלפים ושמנה מאות ושמנים ושמנה בשעה וזו היא רגע[ט] ואין כל בריה יכולה לכוין אותה שעה חוץ מבלעם הרשע דכתיב ביה[4] ויודע דעת עליון[ו] השתא דעת בהמתו לא הוה ידע דעת עליון הוה ידע אלא מלמד שהיה יודע לכוון אותה שעה שהקב"ה כועס בה והיינו דאמר להו נביא לישראל[5] עמי זכר נא מה יעץ בלק מלך מואב וגו' מאי למען דעת צדקות ה' א"ר אלעזר אמר להם הקב"ה לישראל דעו כמה צדקות עשיתי עמכם שלא כעסתי בימי בלעם הרשע שאלמלי כעסתי לא נשתייר משונאיהם של ישראל שריד ופליט והיינו דקא"ל בלעם לבלק[6] מה אקב לא קבה אל ומה אועם לא זעם ה' מלמד שכל אותן הימים לא זעם. וכמה זעמו רגע וכמה רגע א"ר אבין ואיתימא רבי אבינא רגע כמימריה. ומנא לן דרגע רתח שנא'[7] כי רגע באפו חיים ברצונו ואב"א מהכא[8] חבי כמעט רגע עד יעבור זעם ואימת רתח אמר אביי בהנך תלת שעי קמייתא כי חיורא כרבלתא דתרנגולא וקאי אחד כרעא כל שעתא ושעתא נמי קאי הכי כל שעתא אית ביה שורייקי סומקי בההיא שעתא לית ביה שורייקי סומקי. ההוא צדוקי דהוה בשבבותיה דר' יהושע בן לוי הוה קא מצער ליה טובא בקראי יומא חד שקל תרנגולא ואוקמיה בין כרעי' דערסא ועיין ביה סבר כי מטא ההיא שעתא אלטייה כי מטא ההיא שעתא ניים אמר ש"מ לאו אורח ארעא למעבד הכי[9] ורחמיו על כל מעשיו כתיב וכתיב[10] גם ענוש לצדיק לא טוב תנא אמר ש"מ מאיר בשעה שהחמה זורחת וכל מלכי מזרח ומערב מניחים כתריהם בראשיהם ומשתחוים לחמה מיד כועס הקב"ה: וא"ר יוחנן משום רבי יוסי טובה מרדות אחת בלבו של אדם יותר מכמה מלקיות שנא' **ורדפה את מאהביה** וגו' ואמרה אלכה ואשובה אל אישי הראשון כי טוב לי אז מעתה וריש לקיש אמר יותר ממאה מלקיות שנאמר[12] תחת גערה במבין מהכות כסיל מאה: וא"ר יוחנן משום ר' יוסי שלשה דברים בקש משה מלפני הקב"ה ונתן לו בקש שתשרה שכינה על ישראל ונתן לו שנאמר[13] הלוא בלכתך עמנו[ז] בקש שלא תשרה שכינה על עובדי כוכבים ונתן לו שנאמר[13] ונפלינו אני ועמך בקש להודיעו דרכיו של הקב"ה ונתן לו שנא'[14] הודיעני נא את דרכיך אמר לפניו רבש"ע מפני מה יש צדיק וטוב לו ויש צדיק ורע לו יש רשע וטוב לו ויש רשע ורע לו אמר לו משה צדיק וטוב לו צדיק בן צדיק צדיק ורע לו צדיק בן רשע רשע וטוב לו רשע בן צדיק רשע ורע לו רשע בן רשע: אמר מר צדיק וטוב לו צדיק בן צדיק צדיק ורע לו צדיק בן רשע איני והא כתיב[15] פקד עון אבות על בנים וכתיב[16] ובנים לא יומתו על אבות ורמינן[ט] קראי אהדדי ומשנינן לא קשיא הא כשאוחזין מעשה אבותיהם בידיהם הא כשאין אוחזין מעשה אבותיהם בידיהם אלא הכי קא"ל צדיק וטוב לו צדיק גמור צדיק ורע לו צדיק שאינו גמור ורע לו רשע שאינו גמור רשע ורע לו רשע גמור ופליגא דר' מאיר דא"ר שתים נתנו לו ואחת לא נתנו לו שנא'[17] וחנתי את אשר אחון אע"פ שאינו הגון ורחמתי את אשר ארחם אע"פ שאינו הגון[18] ויאמר לא תוכל לראות את פני תנא משמיה דר' יהושע בן קרחה כך א"ל הקב"ה למשה כשרציתי לא רצית עכשיו שאתה רוצה איני רוצה ופליגא דר' שמואל בר נחמני א"ר יונתן דא"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן בשכר שלש זכה לשלש בשכר[19] ויסתר משה פניו זכה לקלסתר פנים בשכר כי ירא זכה[20] לוייראו מגשת אליו בשכר מהביט זכה[21] לותמונת ה' יביט: [22] והסירתי את כפי וראית את אחרי[ו] אמר רב חנא בר ביזנא א"ר שמעון חסידא מלמד שהראה הקב"ה למשה קשר של תפילין: וא"ר יוחנן משום ר' יוסי[ב] כל דבור ודבור שיצא מפי הקב"ה לטובה אפי' על תנאי לא חזר בו מנא לן ממשה רבינו שנא'[23] הרף ממני ואשמידם וגו' ואעשה אותך לגוי עצום אע"ג דבעא משה רחמי עלה דמלתא ובטלה אפ"ה אוקמה בזרעיה שנא'[24] בני משה גרשום ואליעזר ויהיו בני אליעזר רחביה הראש וגו' ובני רחביה רבו למעלה וגו' ותני רב יוסף למעלה מששים רבוא אתיא רביה רביה כתיב הכא רבו למעלה וכתיב התם[25] ובני ישראל פרו וישרצו וירבו: **א"ר**

עין משפט נר מצוה

כז א מיי' פ"ט מהלכות דעות הלכה ז:

כח ב מיי' פ"י מה' יסודי התורה הלכה ד:

רב נסים גאון

טובה מרדות אחת בלבו של אדם יותר מק' מלקיות שנא' (משלי יז) תחת גערה במבין. מכלל שהמבין הוא הלב וכי הגערה מהניא ביה שפי ממה דמהניא המלקות לגוף ובפרק הרואה (דף סא) אמרי' תנו רבנן לב מבין כליות יועצות: **והא כתי'** פוקד עון אבות על בנים וכתיב לא יומתו אבות על בנים ורמינן קראי אהדדי ומשנינן כאן שאחזיון מעשה אבותיהם בידיהם וכאן שאין אוחזין מעשה אבותיהם בידיהם עיקרה דהא רמיא ודהא שינוייה במס' סנהדרין (דף כז) בפרק דיני ממונות בגמרא זה בורר לו אחד:

תורה אור השלם

1. וְהַבְּיאוֹתִים אֶל הַר קָדְשִׁי וְשִׂמַּחְתִּים בְּבֵית תְּפִלָּתִי עֹלֹתֵיהֶם וְזִבְחֵיהֶם לְרָצוֹן עַל מִזְבְּחִי כִּי בֵיתִי בֵּית תְּפִלָּה יִקָּרֵא לְכָל הָעַמִּים:
ישעיהו נו ז
2. וְיֹאמַר פָּנַי יֵלֵכוּ וְהֲנִחֹתִי לָךְ:
שמות לג יד
3. אֱלֹהִים שׁוֹפֵט צַדִּיק וְאֵל זֹעֵם בְּכָל יוֹם:
תהלים ז י-ב
4. נְאֻם שֹׁמֵעַ אִמְרֵי אֵל וְיֹדֵעַ דַּעַת עֶלְיוֹן מַחֲזֵה שַׁדַּי יֶחֱזֶה נֹפֵל וּגְלוּי עֵינָיִם:
במדבר כד טז
5. עַמִּי זְכָר נָא מַה יָּעַץ בָּלָק מֶלֶךְ מוֹאָב וּמַה עָנָה אֹתוֹ בִּלְעָם בֶּן בְּעוֹר מִן הַשִּׁטִּים עַד הַגִּלְגָּל לְמַעַן דַּעַת צִדְקוֹת יְיָ:
מיכה ו ה
6. מָה אֶקֹּב לֹא קָבַּה אֵל וּמָה אֶזְעֹם לֹא זָעַם יְיָ:
במדבר כג ח
7. כִּי רֶגַע בְּאַפּוֹ חַיִּים בְּרְצוֹנוֹ בָּעֶרֶב יָלִין בֶּכִי וְלַבֹּקֶר רִנָּה:
תהלים ל ו
8. לֵךְ עַמִּי בֹּא בַחֲדָרֶיךָ וּסְגֹר דַּלְתְּךָ בַּעֲדֶךָ חְבִי כִּמְעַט רֶגַע עַד יַעֲבֹר זָעַם: ישעיהו כו כ
9. טוֹב יְיָ לַכֹּל וְרַחֲמָיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו:
תהלים קמה ט
10. גַּם עָנוֹשׁ לַצַּדִּיק לֹא טוֹב לְהַכּוֹת נְדִיבִים עַל יֹשֶׁר:
משלי יז כו
11. וּרְדָפָה אֶת מְאַהֲבֶיהָ וְלֹא תַשִּׂיג אֹתָם וּבִקְשָׁתָם וְלֹא תִמְצָא וְאָמְרָה אֵלְכָה וְאָשׁוּבָה אֶל אִישִׁי הָרִאשׁוֹן כִּי טוֹב לִי אָז מֵעָתָּה: הושע ב ט
12. תַּחַת גְּעָרָה בְּמֵבִין מֵהַכּוֹת כְּסִיל מֵאָה:
משלי יז י
13. וּבַמֶּה יִוָּדַע אֲמֹוּ כִּי מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲנִי וְעַמֶּךָ הֲלוֹא בְּלֶכְתְּךָ עִמָּנוּ וּנְפָלִינוּ אֲנִי וְעַמֶּךָ מִכֹּל הָעָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה: שמות לג טז
14. וְעַתָּה אִם נָא מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ הוֹדִעֵנִי נָא אֶת דְּרָכֶךָ וְאֵדָעֲךָ לְמַעַן אֶמְצָא חֵן בְּעֵינֶיךָ וּרְאֵה כִּי עַמְּךָ הַגּוֹי הַזֶּה:
שמות לג יג
15. נֹצֵר חֶסֶד לָאֲלָפִים נֹשֵׂא עָוֹן וָפֶשַׁע וְחַטָּאָה וְנַקֵּה לֹא יְנַקֶּה פֹּקֵד עֲוֹן אָבוֹת עַל בָּנִים וְעַל בְּנֵי בָנִים עַל שִׁלֵּשִׁים וְעַל רִבֵּעִים:
שמות לד ז
16. לֹא יוּמְתוּ אָבוֹת עַל בָּנִים וּבָנִים לֹא יוּמְתוּ עַל אָבוֹת אִישׁ בְּחֶטְאוֹ יוּמָתוּ:
דברים כד טז
17. וַיֹּאמֶר אֲנִי אַעֲבִיר כָּל טוּבִי עַל פָּנֶיךָ וְקָרָאתִי בְשֵׁם יְיָ לְפָנֶיךָ וְחַנֹּתִי אֶת אֲשֶׁר אָחֹן וְרִחַמְתִּי אֶת אֲשֶׁר אֲרַחֵם:
19. וַיֹּאמֶר אֲנִי אֶעֱבִיר כָּל טוּבִי עַל פָּנֶיךָ וְקָרָאתִי בְשֵׁם יְיָ לְפָנֶיךָ וְחַנֹּתִי אֶת אֲשֶׁר אָחֹן וְרִחַמְתִּי אֶת אֲשֶׁר אֲרַחֵם:
שמות לג כג
20. וַיַּרְא מֵאַחֲרֵי וְקָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּרְאוּ מִגֶּשֶׁת אֵלָיו:
21. פֶּה אֶל פֶּה אֲדַבֵּר בּוֹ וּמַרְאֶה וְלֹא בְחִידֹת וּתְמֻנַת יְיָ יַבִּיט
22. וַהֲסִרֹתִי אֶת כַּפִּי וְרָאִיתָ אֶת אֲחֹרָי וּפָנַי לֹא יֵרָאוּ: שמות לג כג
23. הַרֶף מִמֶּנִּי וְאַשְׁמִידֵם וְאֶמְחֶה אֶת שְׁמָם מִתַּחַת הַשָּׁמָיִם וְאֶעֱשֶׂה אוֹתְךָ לְגוֹי עָצוּם וְרָב מִמֶּנּוּ: דברים ט יד
24. בְּנֵי מֹשֶׁה גֵּרְשֹׁם וֶאֱלִיעֶזֶר: וַיִּהְיוּ בְּנֵי אֱלִיעֶזֶר רְחַבְיָה הָרֹאשׁ וְלֹא הָיָה לֶאֱלִיעֶזֶר בָּנִים וּבְנֵי רְחַבְיָה רַבּוּ לְמַעְלָה:
25. וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׁרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעַצְמוּ בְּמְאֹד מְאֹד וַתִּמָּלֵא הָאָרֶץ אֹתָם:
דברי הימים א כג טו-יז

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

לא היה אדם שקראו אדון. ול"מ והל"מ כתיב ברוך ה' אלהי שם (בראשית ט.), וי"ל דהתם אינו בגל"ף דל"ת שהוא לשון אדנות[א]. ול"ת אמאי לא מייתי קרא אדני אלהים מה תתן לי (שם טו) שהוא כתוב קודם[ב]. וי"ל שהפרשיות לא נאמרו כסדר ואין מוקדם ומאוחר בתורה וזה הפסוק דבין הבתרים היה קודם לכן. וכן נ"ל ע"כ שהרי אברהם היה בן שנעים שנה בברית בין הבתרים[ג]. ואחר הדברים האלה (שם) נאמר אחר מלחמת המלכים כדפירש רש"י בפירוש חומש ובמלחמת המלכים היה בן ע"ג שנים שהרי כל הימים של סדום נ"ב שנים כדאמרי' בפ"ק דשבת (דף יא.). לא מהם י"ב שנים שעבדו את כדרלעומר וי"ג שנים של מרידה ובאחר מישובה כ"ו שנים שהיתה בשלוה והפיכתה היה אברהם בן נ"ט שנה שהרי היתה הסביבה שנה אחת קודם שנולד יצחק לא מהם שנה ועברים שנה למפרע של שלוה נמצא שבן ע"ג שנה היה בתלמת המלכים. אם כן היתה פרשת בין הבתרים קודם לפרשת אחר הדברים שהם שנים ואותה פרשה מקיימת ויחשבה לו לצדקה ולכך הביא אותו פסוק דבמה אדע שהוא מוקדם. ומזה מייתב דשב"ס דבמקום אחד משמע שהיה לילה דכתיב וספור הכבכבי (בראשי' טו) ובתר הכי כתי' ויהי השמש לבוא משמע שהוא יום. אלא ודאי ש"מ דשני פרשיות הם ולא בבת אחת נאמרו ואין מוקדם ומאוחר בתורה:

רנ

א"ר יוחנן משום ר"ש בן יוחי מיום שברא הקב"ה את העולם לא היה אדם שקראו להקב"ה אדון עד שבא אברהם (ו) וקראו אדון שנאמר [1]ויאמר אדני אלהים במה אדע כי אירשנה. אמר רב אף דניאל לא נענה אלא בשביל אברהם שנא' [2]ועתה שמע אלהינו אל תפלת עבדך ואל תחנוניו והאר פניך על מקדשך השמם למען אדני אדני למענך מבעי ליה אלא למען אברהם שקראך אדון: וא"ר יוחנן משום ר"ש בן יוחי מנין שאין מרצין לו לאדם בשעת כעסו שנאמר [3]פני ילכו והנחותי לך: ואמר ר"י משום ר"ש בן יוחי מיום שברא הקב"ה את עולמו לא היה אדם שהודה להקב"ה עד שבאתה לאה והודתו שנאמר [4]הפעם אודה את ה': ראובן א"ר אלעזר אמרה לאה ראו מה בין בני לבן חמי דאילו בן חמי אע"ג דמדעתיה זבניה לבכירותיה דכתיב [5]וימכר את בכרתו ליעקב חזו מה כתיב ביה [6]וישמט עשו את יעקב וכתיב [7]ויאמר הכי קרא שמו יעקב ויעקבני זה פעמים וגו' ואילו בני אע"ג דעל כרחיה שקליה יוסף לבכירותיה מניה דכתיב [8]ובחללו יצועי אביו נתנה בכורתו לבני יוסף [9]אפי' הכי לא אקנא ביה דכתיב [9]וישמע ראובן ויצילהו מידם: רות [ח]מאי רות דאמר קרא [10]לכו חזו מפעלות ה' אשר שם שמות בארץ אל תקרי שמות[ט] אלא שמות: וא"ר יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי קשה תרבות רעה בתוך ביתו של אדם יותר ממלחמת גוג ומגוג שנאמר [11]מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו וכתיב בתריה [12]ה' מה רבו צרי רבים קמים עלי ואילו גבי מלחמת גוג ומגוג כתיב [13]למה רגשו גוים ולאומים יהגו ריק ואילו מה רבו צרי לא כתיב: מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו מזמור לדוד [ט]קינה לדוד מיבעי ליה אמר ר' שמעון בן [י]אבישלום משל למה הדבר דומה לאדם שיצא עליו שטר חוב קודם שפרעו היה עצב לאחר שפרעו שמח אף כן [כ] דוד כיון שאמר לו הקב"ה [14]הנני מקים עליך רעה מביתך היה עצב אמר שמא עבד או ממזר הוא דלא חיים עלי כיון דחזא דאבשלום הוא שמח משום הכי אמר מזמור[כא]: [כב]וא"ר יוחנן משום ר"ש בן יוחי מותר להתגרות ברשעים בעולם הזה שנאמר [15]עזבו תורה יהללו רשע ושומרי תורה יתגרו בם תניא נמי הכי [כג]רבי דוסתאי בר' מתון אומר מותר להתגרות ברשעים בעוה"ז שנא' עזבו תורה יהללו רשע וגו' ואם לחשך אדם לומר והא כתיב [16]אל תתחר במרעים אל תקנא בעושי עולה אמור לו מי שלבו נוקפו אומר כן אלא אל תתחר במרעים להיות כמרעים אל תקנא בעושי עולה להיות כעושי עולה ואומר [17]אל יקנא לבך בחטאים כי אם ביראת ה' כל היום איני והאמר ר' יצחק אם ראית רשע שהשעה משחקת לו אל תתגרה בו שנאמר [18]יחילו דרכיו בכל עת אלא שזוכה בדין שנאמר מרום משפטיך מנגדו ולא עוד אלא שרואה בצרין שנאמר כל צוררין יפיח בהם לא קשיא הא במילי דידיה הא במילי דשמיא ואיבעית אימא הא והא במילי דשמיא ולא קשיא הא ברשע שהשעה משחקת לו הא ברשע שאין השעה משחקת לו ואב"א הא והא ברשע שהשעה משחקת לו ולא קשיא [כד]הא בצדיק גמור הא בצדיק שאינו גמור [כה]דאמר רב הונא מאי דכתיב [19]למה תביט בוגדים תחריש בבלע רשע בולע צדיק והא כתיב [20]ה' לא יעזבנו בידו וכתיב [21]לא יאונה לצדיק כל און אלא צדיק ממנו בולע צדיק גמור אינו בולע ואב"א [כו][כז]שעה משחקת לו שאני: וא"ר יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי כל הקובע מקום [כח]לתפלתו אויביו נופלים תחתיו שנאמר [22]ושמתי מקום לעמי לישראל ונטעתיו ושכן תחתיו ולא יוסיפו בני עולה לענותו כאשר בראשונה: רבי הונא רמי כתיב לענותו וכתיב [23]לכלותו בתחלה לענותו ולבסוף לכלותו: וא"ר יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי [כז]גדולה שמושה של תורה יותר מלמודה שנא' [24]פה אלישע בן שפט אשר יצק מים על ידי אליהו למד לא נאמר אלא יצק מלמד שגדולה שמושה יותר מלמודה: א"ל רבי יצחק לרב נחמן מ"ט לא אתי מר לבי כנישתא לצלויי אמר ליה לא יכילנא א"ל לכנפי למר עשרה וליצלי אמר ליה טריחא לי מלתא ולימא ליה מר לשלוחא דצבורא בעידנא דמצלי צבורא ליתי ולודעיה למר א"ל מאי כולי האי א"ל דאמר ר' יוחנן משום ר"ש בן יוחי

מאי

אדני אלהים. כתוב בגל"ף דל"ת: **הפעם אודה את ה'**. לפי שראתה ברוח הקדש שיעקב מעמיד שנים עשר שבטים ולו ארבע נשים כיון שילדה בן רביעי הודיה על חלקה שעלה יותר מן החשבון המגיע לה: **ראו מה בין בני לבן חמי**. על שם שעתיד קראה שמו כדאמרינן לקמן שמא גרים: **רוח**. המוראיה. משוש דלמיירי בפירושי השמות נקט לה: **למה רגשו גוים**. מה תועלת לשם. אלמא דבר קל הוא בעיניו: **מי שלבו נוקפו**. הירא מעבירות שבידו: **אומר כן**. מפרש אל תתחר במרעים אל תתקוטט והוא אינו כן אלא אל תתחר במרעים [כ]להתגרות במעשיהם לומר לעשה כן גם אני: **ואומר אל יקנא לבך בחטאים כי אם בירא ה' כל היום**. (ג) [ד]אפשר לומר אל תתקוטט עם רשעים כי אם בירא ה' ירא[ה] ה' אלא על כרחך אל יקנא לבך לעשות כמותן: **יחילו**. יגליחו. וחבירו על כן לא יחיל טוחו (מיוב כ): **מרום משפטיך מנגדו**. מסולקין דיניך ברחוק הימנו: **יפיח בהם**. בנפיחתו הוא דוחה אותם הקש: **ומאי מקום**. סיפיה דקרא ולא יוסיפו בני עולה לענותו: **כסיב לענותו**. בספר שמואל: **וכסיב לכלותו**. בדברי הימים (א יח): **בתחלה**. כשנבנה הבית נבנה על מנת שלא לענות עוד אויבים לישראל: **ובסוף**. כשחטאו נגזר עליהם עניו ותפלתם מגינה עליהם מן הכליון: **לא יכילנא**. תש כחי: עת

א) ב"ר יד: ע"ש, **ב)** ל"ל אלנזר, **ג)** [עי' תוס' יומא לא ב ד תוספות כתובות קד ב ד"ה שניו, **ד)** ס"פ אמר מתם בכל דרכיה של אבא, **ה)** מגילה ו:, **ו)** מס' ד"פ רבה פרק ב, **ז)** מגילה ו: ב"מ עא., **ח)** פי' על זה תמצא בהרי"ף בע"י [ובכרש"ן ועיין בילקוט תהלים יי"ד רמז תרמ"ט, **ט)** ל"פ לתולמו, **י)** כמ"ש [בדה"י ב ז יז] כתיב לבלותו, **כ)** ס"פ להתאוות, **כא)** עי' בפרש"י שבע"י, **כב)** בס"פ: יהל,

הגהות הב"ח

(א) גמ' אבא אבריהם אבינו וקבלו: **(ב)** שם אף כאן דוד כיון: **(ג)** רש"י ד"ה ואומר וכו' היום ראי אשבר:

גליון הש"ס

גמ' **אפ"ה לא אקנא ביה** בר'. עב"ב קבג ע"ב ובכרש"ן פס"ק: **שם אלא שמות**. עי' שם קמג ע"ב תוד"ה שהיו: **שם** קינה לדוד מיבעי ליה. עיין בזוה"ק פרשה ויצא ד"ה ויבא והנה בלה בשדה. דמצני דתמיכ דוד דקוב"ה סליק ליה תוכיי לתמוה עלמא. כיון דתמיה דהכא בהאי עלמא בעי למיבני מיניה תדי תו דתמיה **שם הוא בצדיק** גמור בר'. עי' זוה"ק ר"פ פינחס: **שם שעה משחקת לו שאני** בר'. מג"ל ס"ם קנ"ו: **שם** גדולה שמושה בר'. עי' תוס' כתובות י"ז ע"ב ד"ה מנטלין:

מוסף רש"י

אל תתחר במרעים להיות כמרעים. אל תתחר אינו לשון גילוי אלא אל תתחר כמעשיו, כמו (ירמיה יב ה) ואיך תתחרה את הסוסים, כלומר עשיו כך כמוהו (מגילה ז:). **ואומר אל יקנא לבך בחטאים.** על כיוון אין קנאה זו לשון גילוי אלמתה אלא אחוזת מעשיו, מלכתיב בסיפא כי אם ביראת ה' כל היום (שם). **צדיק** גמור אינו בולע. ופף על פי שמתמוטט עולה ופיו נבלע לעולם (ב"מ עא.).

מוסף תוספות

א. [ו]נקט האי קרא משום שנכתב באל"ף דל"ת. תוס' הרא"ש. **ב.** והוא כתיב באל"ף דל"ת. תוס' ר"י שילאלון. **ג.** שנאמר ויהי מקץ שלשים שנה וגו'. תוס' שנת י: ד"ה וכל. שלשים שנה היו משנגזרה גזירת בין הבתרים עד שנולד יצחק, כ"ש שמות יב מ.

מסורת הש"ס

ו) [ירושלמי סוכה: תענית מ:, יומא עב. סנהדרין מד.], כט. [ירושלמי שם היטב], ד) לקמן דף ב:, ה) [לעיל מ"ד מ"ח מולין מד:], ו) [לעיל מדברי ה"ר כל"ל, ז) [ועי' תוס' סוטה לט. ד"ה כיון].

הגהות הב"ח

(א) גמ' פדה בשלום נפשי מקרב לי וגו' מאי פדה בשלום נפשי אמר הקב"ה: (ב) שם המלאיים שם בהלכה: (ג) שם הנהנה מיגיע כפי יומר: (ד) שם זה המנין ס"ת בשהוא פתוח ויופא: (ה) תום' קודם ד"ה רב אשם ל"ל ד"ה שיעור שני פתחים פירש בקונטרס שיעור ב' פתחים ממש צריך להכנס לבית הכנסת שיעור רוחב ב' פתחים שהם ח' אמות אבל זה אינו דמאחר שהוא יושב בב"ה מה לי סמוך לפתח מה לי אינו סמוך וכן אם היה בית הכנסת צר והיה שם רוב עם בע"כ צריך לישב קרוב וסמוך לפתח אלא הכי פי' שלא יטהר להתפלל מיד כשבא בבית הכנסת אלא ישב מעט כדי שתתישב דעתו עליו שגם זה אין דבר הגון להתחיל מיד שנראה עליו כמשאוי: (ו) ד"ה רב אשם וכו' אומנתו הוא וכתב ואגן מקמכר:

גליון הש"ם

גמ' כל העוסק בתורה כו'. בר"ן איתא ומנו בנסכ"ג: שם לעולם יהוי כו'. מג"א סימן תכ"ח סק"ג: שם בין פסוקא לפסוקא כו'. עי' יומא יז ע"ב בפ"י ד"ה ובא מפני: רש"י ד"ה במשחל כו' כמושך כו'. כי מן המיים משתהו שמות ב': (מתרגם מן מיא שחלמיה):

הגהות הגר"א

[א] גמ' מאי דכתיב ואני. נ"ב גי' ריי"ף ורא"ש אין הפלגו של אדם נכנס הכנסת שנאמר ואני:

מוסף תוספות

א. לפי שמעכב את אחרים מלשמוע, אבל בלחש שפיר דמי. תוס' הרא"ש. ב. ה"ה דלא מהדר אפיה מצי למגרס בלחש, אלא וכו'. שם. ג. שאנו רוצים שיהיו עשרה שומעים לפ"ת. תוס' ר"י אולפון. ד. אבל האידנא כרבא סבירא לן, דאמר רבא כיון שנפתח ס"ת וכו'. תוס' סוטה לט. ד"ה כיון.

רב נסים גאון

ואיבא דאמרי מטה ארמית ממש. ממעשה שהיה לרב פפא אמרי דרב פפא היתה לו מלחה אצל גוי אמר כיון שדחקו רב פפא לגוי במלחה שלו רצה הגוי לעשות לו עלילה במרמה כדי להנצל בה מן התביע' שלו מה עשה נטל תינוק אחד קטן מת והשכיבו על מטה שלו וכסהו בבגדים כדי שלא יראיש בו אדם ואמר לו לרב פפא בא עמי לביתי ואני נותן לך את שיש לך אצלי הלך אצלו ונכנס לביתו אמר לו הגוי שב לך על המטה נתן עיניו רב פפא בדברים שהיו על המטה קודם שישב עליה ומצא התינוק המת מוטמן בתוך הבגדים והרגיש הדברים שרצה להתעולל עליו בעלילות ברשע ומאותה שעה אסרו חכמים לישב כן וזה המעשה בקבלה הוא אצלי מרבי אדרונינו הרב הקדוש רבנו חשויאל ריש ב רבנן ז"ל ולתחיה וגם מצאתי אותו בתשו' הגאונים כמו כן:

(ה) **רב** ששת מהדר אפיה וגרים. וא"ת והא אמרינן בסוטה (פ"ז ד' לט.) מאי דכתי' וכפתחו עמדו כל העם (נחמיה ח) כיון שנפתח ספר תורה אסור לספר אפי' בדבר הלכה. ויש לומר התם איירי בקול רם כדי שלא יבטלו קול קריאת התורה[א] והכא איירי בנתח. ואמי דקא מהדר אפיה[ב] דבומא משמע[ג] אע"ג דמהדר אפיה שנראה כמניח ספר תורה שפיר דמי והא' מהדר אפיה כדי שיכוון בקשבו. ורב אלפס (מגילה פ"ד) כתב דה"ג מפרשי דוקא שיש שם עשרה אחרינא אז יכול לגמוד. אבל אין שם עשרה כי אם עמו לא[ד]. והכא מיירי שהיו שם עשרה בלא הוא ועוד תירץ האלפסי שאני רב ששת שאומתו אומנתו הוא[ה]. (ו) ואגן מסתבר לן כי אפי' (ז) מילוגא[ח]: **שנים** מקרא ואחד תרגום. יש מפרשים[ט] והוא הדין לעוזעות בלע"ז שלהן הוי כמו תרגום

עם רצון. אלמא יש שעה שהיא של רצון: **כגיר לא ימאס.** תפלת הרבים לא ימאס: **מקרב לי.** ממלחמות הגאות עלי: **כי ברבים היו עמדי.** שהתפללו עמי: **פדה בשלום.** זה שעסק בדברי שלום תורה לכתיב וכל מתיבותיה שלום (משלי ג) וכן גמילות חסדים נמי שלום הוא שממוך שגומל חסד בגופו לחבירו הוא מכיר שהוא אוהבו ובא לידי אהוה ושלום: **הנני נופשם מעל אדמתם.** סיפיה דקרא הוא: **מקדמי.** שחרית: **מחשכי.** ערבית. כלומר מתקיימין בבית הכנסת: **שיעור של שני פתחים.** רוחב יכנס לפנים שלא יצב סמוך לפתח דנראה עליו כמשוי עכוב בית הכנסת ויהא מזומן סמוך לפתח ללאת: **יפעל נעם מלא.** יתפלל שיהו מצויין לו כשיצמרך: **נעם מלא זו מיפה.** שימות במיתה יפה ונוחה: **אסכרא.** אישטרלאנגולמנ"ט בלע"ז שבתוך הגוף: **כחיורא בגבבא דעמרא דלאחורי גשרא.** בענפי הסיריס הנסבכים בגזע הלמר כשאדם נופל בחזקה ומשליך לאחור שלי אפשר שלא יתקן הלמר עמה: **כפיטורי בפי ושט.** יש אוקיינוס יש בו מקומות שאינו מקבל ברזל ומחברין לוחי הספינה ע"י חבלים ועקלים שתוחבים בנקביו ומוקנין אותו בדוחק לפי שהם גסין במדת הנקב: **פיטורי.** חבלים דמתרגמינן ופטורי ליליס (מלכים ח ו) אטונין: **בפי ושט.** הוא הנקב שהוא עגול כפי ושט: **למשחל בניחא מחלבא.** כמושך מימת שער מתוך החלב: **זיבולא בפרייסא שלמא.** שיהא לו שלום כל ימי חייו ואף ביום קבורתו עד שהלכת עפר האמרולה שבכיסוי קבורתו: **זיבולא.** פלאט"ל בלע"ז: **נעם מלא זה בית הכסא.** שיהא דר במקום שיש בית הכסא סמוך לו. לפי שהיתה קרקע של בגל מצולת מים ואין יכולין לחפור שם חפירות והיו צריכין ללאת בשדות ולהתרחק מאד: **המצויינים.** ליון ואפיקת לבור: **ביני עמודי.** שבית המדלש נכון עליהם מלמעלה: **שלא ומן ששמעני כן גרא קייס לו'.** דסמוך למיתת שמעני כתיב ויתחתן שלמה את פרעה (מלכים א ג): **הא דכייף ליה.** אם כפוף הוא לרבו לקבל מוכחתו ידור אצלו. ואם לאו טוב להתרחק ממנו ויהי שוגג ואל יהי מזיד: **מהדר אפיה וגרים.** משגתו בשקוין בספר תורה: **ישלים פרשיותיו.** של כל שבת ושבת: ואפי'

מאי דכתיב [א] [1]ואני תפלתי לך ה' עת רצון [א]אימתי [ב]עת רצון בשעה שהצבור מתפללין. ר' יוסי ברבי חנינא אמר מהכא [2]כה אמר ה' בעת רצון עניתיך ר' אחא ברבי חנינא אמר מהכא [3]הן אל כביר ולא יואס וכתיב [4]פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי תניא נמי הכי רבי נתן אומר מגין שאין הקב"ה מואס בתפלתן של רבים שנאמר הן אל כביר ולא יואס וכתיב פדה בשלום נפשי מקרב לי וגו' [ג] אמר הקב"ה כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים [ד]ומתפלל עם הצבור מעלה אני עליו כאילו פדאני לי ולבני מבין אומות העולם אמר ר"ל [ה]כל מי שיש לו בית הכנסת בעירו ואינו נכנס שם להתפלל נקרא שכן רע שנאמר [5]כה אמר ה' על כל שכני הרעים הנוגעים בנחלה אשר הנחלתי את עמי את ישראל ולא עוד אלא שגורם גלות לו ולבניו שנא' [5]הנני נותשם מעל אדמתם ואת בית יהודה אתוש מתוכם. אמרו ליה לר' יוחנן איכא סבי בבבל תמה ואמר [6]למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה כתיב אבל בחוצה לארץ לא כיון דאמרי ליה מקדמי ומחשכי לבי כנישתא אמר היינו דאהני להו כדאמר ר' יהושע בן לוי לבניה קדימו והשיכו ועיילו לבי כנישתא כי היכי דתורכו חיי א"ר אחא ברבי חנינא מאי קרא [7]אשרי אדם שומע לי לשקד על דלתותי יום יום לשמור מזוזות פתחי וכתיב בתריה [8]כי מוצאי מצא חיים. אמר רב חסדא [ו]לעולם יכנס אדם שני פתחים בבית הכנסת שני פתחים סלקא דעתך אלא אימא שיעור שני פתחים ואחר כך יתפלל: [9]על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מצא אמר ר' חנינא לעת מצא זו אשה שנא' [10]מצא אשה מצא טוב [ז]במערבא כי נסיב אינש אתתא אמרי ליה הכי מצא או מוצא מצא דכתיב מצא אשה מצא טוב ויפק רצון מה' מוצא דכתיב [11]ומוצא אני מר ממות את האשה וגו' ר' נתן אומר לעת מצא זו תורה שנאמר [8]כי מוצאי מצא חיים וגו' רב נחמן בר יצחק אמר לעת מצא זו מיתה שנא' [12]למות תוצאות תניא נמי הכי תשע מאות ושלשה מיני מיתה נבראו בעולם שנאמר למות תוצאות תוצאות בגימטריא הכי הוו קשה שבכלן אסכרא ניחא שבכלן נשיקה אסכרא דמיא כחיורא בגבבא דעמרא דלאחורי נשרא ואיכא דאמרי כפיטורי בפי ושט נשיקה דמיא כמשחל בניתא מחלבא ר' יוחנן אמר לעת מצא זו קבורה א"ר חנינא מאי קרא [13]השמחים אלי גיל ישישו כי ימצאו קבר אמר רבה בר רב שילא היינו דאמרי אינשי ליבעי אינש רחמי אפילו עד זיבולא בתרייתא שלמא מר זוטרא אמר לעת מצא זה בית הכסא אמרי במערבא הא דמר זוטרא עדיפא מכלהו. אמר ליה רבא לרפרם בר פפא לימא לן מר מהני מילי מעלייתא דאמרת משמיה דרב חסדא במילי דבי כנישתא אמר ליה הכי אמר רב חסדא מאי דכתי' [14]אוהב ה' שערי ציון מכל משכנות יעקב אוהב ה' שערים המצויינים [ח] בהלכה יותר מבתי כנסיות ומבתי מדרשות והיינו דאמר ר' חייא בר אמי משמיה דעולא מיום שחרב בית המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד [ט]לא הוה מצלינא אלא היכא דגריסנא. [ז]רבי אמי ורבי אסי אף על גב דהוו להו תליסר בי כנישתא בטבריא לא מצלו אלא ביני עמודי היכא דהוו גרסי: ואמר רבי חייא בר אמי משמיה דעולא גדול הנהנה מיגיעו [ג] יותר מירא שמים דאילו גבי ירא שמים כתיב [15]אשרי איש ירא את ה' ואילו גבי נהנה מיגיעו כתיב [16]יגיע כפיך כי תאכל [ז]אשריך וטוב לך [ח]אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא ולגבי ירא שמים וטוב לך לא כתיב ביה: ואמר רבי חייא בר אמי משמיה דעולא [ט]לעולם ידור אדם במקום רבו שכל זמן ששמעי בן גרא קיים לא נשא שלמה את בת פרעה והתניא אל ידור לא קשיא הא דכייף ליה הא דלא כייף ליה: אמר רב הונא בר יהודה אמר רבי מנחם אמר ר' אמי מאי דכתי' [17]ועוזבי ה' יכלו [י]זה המניח ס"ת [ז] [י]ויוצא רבי אבהו ופיק בין גברא לגברא. בעי רב פפא [ח]בין פסוקא לפסוקא מהו תיקו [ט]רב ששת מהדר אפיה וגרים אמר אנן בדידן ואינהו בדידהו: אמר רב הונא בר יהודה אמר רבי אמי [י]לעולם ישלים אדם פרשיותיו עם הצבור שנים מקרא ואחד תרגום ואפילו

(ה) [ירושלמי שם] נ"ל דלא בטלוס נפשי מקרב לי וגו' מאי פדה בשלום נפשי אמר הקב"ה: (ו) שם המלאיים שם בהלכה: (ז) שם הנהנה מיגיע כפי יומר: (ד) שם זה המנין ס"ת בשהוא פתוח ויופא: (ה) תום' קודם ד"ה רב אשם ל"ל ד"ה שיעור שני פתחים פירש בקונטרס שיעור ב' פתחים ממש צריך להכנס לבית הכנסת שיעור רוחב ב' פתחים שהם ח' אמות אבל זה אינו דמאחר שהוא יושב בב"ה מה לי סמוך לפתח מה לי אינו סמוך וכן אם היה בית הכנסת צר והיה שם רוב עם בע"כ צריך לישב קרוב וסמוך לפתח אלא הכי פי' שלא יטהר להתפלל מיד כשבא בבית הכנסת אלא ישב מעט כדי שתתישב דעתו עליו שגם זה אין דבר הגון להתחיל מיד שנראה עליו כמשאוי: (ו) ד"ה רב אשם וכו' אומנתו הוא וכתב ואגן מקמכר:

גליון הש"ם

גמ' כל העוסק בתורה כו'. בר"ן איתא ומנו בנסכ"ג: שם לעולם יהוי כו'. מג"א סימן תכ"ח סק"ג: שם בין פסוקא לפסוקא כו'. עי' יומא יז ע"ב בפ"י ד"ה ובא מפני: רש"י ד"ה במשחל כו' כמושך כו'. כי מן המיים משתהו שמות ב': (מתרגם מן מיא שחלמיה):

הגהות הגר"א

[א] גמ' מאי דכתי' ואני. נ"ב גי' ריי"ף ורא"ש אין הפלגו של אדם נכנס הכנסת שנאמר ואני:

מוסף תוספות

א. לפי שמעכב את אחרים מלשמוע, אבל בלחש שפיר דמי. תוס' הרא"ש. ב. ה"ה דלא מהדר אפיה מצי למגרס בלחש, אלא וכו'. שם. ג. שאנו רוצים שיהיו עשרה שומעים לפ"ת. תוס' ר"י אולפון. ד. אבל האידנא כרבא סבירא לן, דאמר רבא כיון שנפתח ס"ת וכו'. תוס' סוטה לט. ד"ה כיון.

רב נסים גאון

ואיבא דאמרי מטה ארמית ממש. ממעשה שהיה לרב פפא אמרי דרב פפא היתה לו מלחה אצל גוי אמר כיון שדחקו רב פפא לגוי במלחה שלו רצה הגוי לעשות לו עלילה במרמה כדי להנצל בה מן התביע' שלו מה עשה נטל תינוק אחד קטן מת והשכיבו על מטה שלו וכסהו בבגדים כדי שלא יראיש בו אדם ואמר לו לרב פפא בא עמי לביתי ואני נותן לך את שיש לך אצלי הלך אצלו ונכנס לביתו אמר לו הגוי שב לך על המטה נתן עיניו רב פפא בדברים שהיו על המטה קודם שישב עליה ומצא התינוק המת מוטמן בתוך הבגדים והרגיש הדברים שרצה להתעולל עליו בעלילות ברשע ומאותה שעה אסרו חכמים לישב כן וזה המעשה בקבלה הוא אצלי מרבי אדרונינו הרב הקדוש רבנו חשויאל ריש ב רבנן ז"ל ולתחיה וגם מצאתי אותו בתשו' הגאונים כמו כן:

תורה אור השלם

1. וְאֲנִי תְפִלָּתִי לְךָ יְיָ עֵת רָצוֹן אֱלֹהִים בְּרֹב חַסְדֶּךָ עֲנֵנִי בֶּאֱמֶת יִשְׁעֶךָ: תהלים סט יד 2. כֹּה אָמַר יְיָ בְּעֵת רָצוֹן עֲנִיתִיךָ וּבְיוֹם יְשׁוּעָה עֲזַרְתִּיךָ וְאֶצָּרְךָ וְאֶתֶּנְךָ לִבְרִית עָם לְהָקִים אָרֶץ לְהַנְחִיל נְחָלוֹת שֹׁמֵמוֹת: ישעיהו מט ח 3. הֵן אֵל כַּבִּיר וְלֹא יִמְאָס כַּבִּיר כֹּחַ לֵב: איוב לו ה 4. פָּדָה בְשָׁלוֹם נַפְשִׁי מִקְּרָב לִי כִּי בְרַבִּים הָיוּ עִמָּדִי: תהלים נה יט 5. כֹּה אָמַר יְיָ עַל כָּל שְׁכֵנַי הָרָעִים הַנֹּגְעִים בַּנַּחֲלָה אֲשֶׁר הִנְחַלְתִּי אֶת עַמִּי אֶת יִשְׂרָאֵל הִנְנִי נֹתְשָׁם מֵעַל אַדְמָתָם וְאֶת בֵּית יְהוּדָה אֶתּוֹשׁ מִתּוֹכָם: ירמיהו יב יד 6. לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וִימֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לַאֲבֹתֵיכֶם לָתֵת לָהֶם כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ: דברים יא כא 7. אַשְׁרֵי אָדָם שֹׁמֵעַ לִי לִשְׁקֹד עַל דַּלְתֹתַי יוֹם יוֹם לִשְׁמֹר מְזוּזוֹת פְּתָחָי: משלי ח לד 8. כִּי מֹצְאִי מָצָא חַיִּים וַיָּפֵק רָצוֹן מֵיְיָ: משלי ח לה 9. עַל זֹאת יִתְפַּלֵּל כָּל חָסִיד אֵלֶיךָ לְעֵת מְצֹא רַק לְשֶׁטֶף מַיִם רַבִּים אֵלָיו לֹא יַגִּיעוּ: תהלים לב ו 10. מָצָא אִשָּׁה מָצָא טוֹב וַיָּפֵק רָצוֹן מֵיְיָ: משלי יח כב 11. וּמוֹצֵא אֲנִי מַר מִמָּוֶת אֶת הָאִשָּׁה אֲשֶׁר הִיא מְצֹדִים וְחֲרָמִים לִבָּהּ אֲסוּרִים יָדֶיהָ טוֹב לִפְנֵי הָאֱלֹהִים יִמָּלֵט מִמֶּנָּה וְחוֹטֵא יִלָּכֶד בָּהּ: קהלת ז כו 12. הֲאֵל קִנְאִי אֵל מִלְּהוֹשִׁיעַנִי וְאֲדֹנָי בְּמַעֲנֵה חֲרָבוֹת: תהלים סח כא 13. הַשְּׂמֵחִים אֲלֵי גִיל יָשִׂישׂוּ כִּי יִמְצְאוּ קָבֶר: איוב ג כב 14. אֹהֵב יְיָ שַׁעֲרֵי צִיּוֹן מִכֹּל מִשְׁכְּנוֹת יַעֲקֹב: תהלים פז ב 15. הַלְלוּיָהּ אַשְׁרֵי אִישׁ יָרֵא אֶת יְיָ בְּמִצְוֹתָיו חָפֵץ מְאֹד: תהלים קיב א 16. יְגִיעַ כַּפֶּיךָ כִּי תֹאכֵל אַשְׁרֶיךָ וְטוֹב לָךְ: תהלים קכח ב 17. וְשָׁבַר פְּשָׁעִים וְחַטָּאִים יַחְדָּו וְעֹזְבֵי יְיָ יִכְלוּ: ישעיהו א כח

עין משפט נר מצוה

כט א מיי' פ"ח מהלכות תפלה הלכה ג' סמג עשין יט טוש"ע או"ח סימן ל' סעיף ט:
ל ב מיי' שם ומפ"ג שם טוש"ע או"ח סימן ל' סעיף יא:
לא ג מיי' שם הלכה ב סמג שם טור שו"ע או"ח שם סעיף כ:
לב ד מיי' שם הלכה ג סמג שם טוש"ע או"ח שם סעיף יח:
ה [מיי' פ"ג מהל' תלמוד תורה הל' יא] טוש"ע יו"ד סי' רמו סעיף כא כהגה:
לג ו ז מיי' פי"ג מהל' תפלה הלכה ט סמג שם טוש"ע או"ח סימן קטו סעיף ג:
לד ח [טור שם]:
ט מיי' שם סמ"ג שם טוש"ע שם סעיף ב [רב אלפס כתן ופסק הקולמוס את המגילה דף רמ"ן]:
לה י מיי' פי"ג שם הלכה כה סמג שם טור ושו"ע או"ח סימן רפה סעיף ג:

לעזי רש"י

אישטראנגולמנ"ט [בר"ן מלנ"ט]. פצע חמור (בגרון המעכב את הנשימה). פלאד"א [פילידי"א]. מלוא היעה.

מוסף רש"י

ומתפלל עם הצבור. לכתיב כי ברבים היו עמדי (כתי' ודפו"י). על כל שכני הרעים. היקר לאפסר לגיות שכן רע לשקמ"ה, אלא אחיה הוא שכן רע שאינו בא לטלטלות בנים שבינתו (כתי' ודפו"י). כחיורא בגבבא כו'. כך הגשמה יוצאת בגוזתא לאקבלת בזוהמ (דפו"י). כפיטורי בפי ושט כו'. וכגמפרקין זו מוו מוליאון לוחן בזוהמ גדול, כך יוצאת הגשמה מן הגוף בגוזתא לאקבלת (דפו"י). כמשחל. לשון הוצאה (שמות ב י). יגיע כפיך כי תאכל. שאינו מוחל בגל אחרים לגנוב ולגזול (חולין מד:). אשריך בעולם הזה. שלא תצטרך לגבייות (אבות פ"ד מ"א). טוב לך לעולם הבא. דמתוך שהוא נהנה מיגיעו לא בא לידי גזל וגזל שני עולמות (שם).

רבינו חננאל

וכתיב פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי. אמר הקב"ה כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים ומתפלל עם הציבור מעלה אני עליו כאילו פדאני לי ולבני מבין אומות העולם. פי' פדה הקב"ה נפשי מכל צרה בעסקי בתורה שהיא שלום, שנאמר וכל נתיבותיה שלום, מקרב לי, זה גמ"ח שמקרבת אפי' הרחוקים. כי ברבים היו עמדי, כלומר הצבור היו מתפללין עמדי במקום שכינתך בבית הכנסת. אלא אימא שיעור שני פתחים ואחר כך יתפלל. והנכנס בבית הכנסת יכנס שיעור שני פתחים ואח"כ יתפלל שנאמר לשמור מזוזות פתחי. אסכרה דמיא כחיורא מגבבא דעמרא.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות